Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1992 СЕНТЯБРЬ 1

Намарай түрүүшын нарын 5 ВТОРНИК гарагай 3 № 169 (18528) сэн 6 мүн

Мүнөөдэр—Эрдэм нуралсалай үдэр

БАГШАНАРАЙ ШУХАЛА ЗОРИЛГОНУУД

...алай найдаг хөолой, уран найхалай шэнэ шэнэ жэлээр ...шанарые, түлхэб.

...дотор нуурай ...алсалай талаар ...ийдалтаа...ые ...шанарнай ...ны ...ны ...ны

Алдарта Байгалаа аршалан хамгаалая!

ХЭН БУЗАРЛАНАБ, ХЭН ЗЭМЭТЭЙБ?

Иимэ айхабтар орёо асуудал Буряадай республикын болон Эрхүү хотын бүхы зоной һанаае үниинһөө хойшо зобсодог болонхой. Энэл асуудал шиидхэхын тула эдэм-шинжэлэлгын арбаад институт, олон тоото министерствэнүүд, гүрэнэй элдэб комитедүүд хүдэлмэрилнэ гэшэ.

Дабһагүй, сэбэр аршаанта үһанай бүхы дэлхэйн өөрсэ нөөсэ мүн гэжэ үндэрөөр сэгнэгдэдэг Байгал далаймнай үниинһөө бузарлагдажа байһанине мүнөө хүн бүхэн мэдэнэ. Эндэ хэн зэмэтэйб? Нэн түрүүй, ой модонтой, саарһа бүтээлгэтэй холбоотой промышленностиин министерствэнүүд зэмэтэй болоно ха. Хоёрдохёор, таряа, талха, һү, мяханай продуктнуудые үйлэдбэрилдэг худөө ажахынуудшье тэдээнһээехээр дутанагүй. Бороо хурада хайлаһан элдэб химическэ бодосуул, минеральна үтэгжүүлгэнүүд, гол, горхонуудта дүтэ баригдаһан элдэб олон фермэнүүдэй шабааһа шэбхэтэй хамтаржа, зунай үедэ хэдэн арбаад тооно хорото бодосууд Байгал руу урдажа ерэнэ ха юм.

Һүүлэй хэды жэлэй үедэ зарим фермэнүүдтэ шэбхэ суглуулжа, газар, үһанда шэнгээхэгүй түхеэрэлгэнүүд хэгдэдэг болоо. Байгалые һэргылэн хамгаалха талаар Бурладай худөө ажахын министерство өөдтэй юумэ хэдэнгүй байһанаа һаянай байраһаа хүдэлбэ хэбэртэй гэжэ тэмдэглэмээр.

Сэлэнгэ мүрэн ба тэрэнэй хэдэн арбаад һалаануд дээгүүр баригдаһан промышленна предприятинууд, фабрика болон заводуудай Байгалда үзүүлдэг гай, тодхорые алгасажа болохогүй. Тэдэнэр гэмтэйгээ мэдэрдэг, үһа руу бузар зүйлнүүдые оруулхагүй гэжэ зарим тэды хэмжээ ябуулгануудые хэдэг, эмхидхэдэг гээшэ. Гэбэшье тэрэ хэмжээнүүдэй олонхи ушарта саарһа дээрэ бэшэглээд гү, али хин хоохоор хэлэгдээд үнгэршэхээ һанадагынь харамтайл байна.

Зарим фабрика, заводһоошье бага бэшээр олон тоото кооперативна саадууд Байгалай үһа бузарлана гэбэл, алдуу болохогүй. Сэлэнгэ, Үдэ мүрэнүүдэй эрьеэр болбосон байдал зохёохо зорилготоргоор баригдаһан хэдэн мянган жэжэ баригдануулһаа Сэлэнгын, Байгалай комбинадуудһаа урдаһан муухай үһан арюухан далаймнай бузарлана бшуу. Хэды гоё һайхан нэрэтэй, зорилготой байбашье, үдэр бүри хаягдажа байһан угаалаһанинь айхабтар хоротой гэжэ ойлгохо хэрэгтэй.

Автотранспортна бүхы нэгэдэлнүүд, авто-харгышад болон оньһон техникэ хэрэглэдэг бусалшье эмхиилүүд баһал хажуу тээ үлөөгүй, хаа хаанахиһаа схээр Буряадай харгы, замууд дээрэ бензин, машинын тоһон, үнжэгэн адхаранхай байдаг. Ехэ харгынууд дээрэ автомашина заһабарилха, амарха, бэеэ заһаха, болбосон түхэлтэй газарнууд үгы.

Гүрэнэй автоинспекциин шалгагшадай байдаг газарай сэбэр байхые хараа һэн гүт? Үдэр бүри зуугаад машинануудые тогтоожо байхадаа, тэдэнэр өөһэдөөшье мэдэнгүй оршон тойронхи байгаалияа бузарлана гээшэл.

Энэ ушарһаа тэрэ багтань тоно лэбшэнхэй, тооно тоодходо дарагданхай байдаг ха юм. Бидэ заабарилагдажа хэлэгдэһэн юумэ бэлэн мүрөөр бүтээгээд лэ, өөрынгөө ажал шүүмжэлэн хаража һураагүй гээшэ хабди.

Бурлад оронло нэгэшье һаань, һуралсалай жэшээтэ ГАИ-н пост бии боложо, хүдэлмэришэдыень ганса техническэ талаһаань бэшэ, мүн оршон тойронхи байгаалияа аршалан хамгаалха талаар һуралсалда хабаадуулдаг байбал, аша үрэнь харагдаха һэн аа гү гэжэ һанагдана.

Нимэрхүү юумэ бүтээхэ гэһэн тусхай проектнүүдэй, һанаашалгануудай урдандаа бэлдэгдэбэшье, манай нютагта таарахагүй байна. Байгал шадарай, Байгалай үмэнэхи газар нютагуудай байгаали Москва шадарайхиһаа ташха ондоо ха юм.

Һүүлэй үедэ хаб загаһанай олоороо хосорһон тухай хэлсэдэг болонхойбди. Үһан соо хайлаһан химиин хороо зүйлнүүд хаб загаһалта муу нүлөө үзүүлнэ. Тэрээнһээ гадна ямар нэгэн үбшэнһөө уламжалан, олоороо хосоржошье болохо. Тиимэһээ энэ асуудалда тодо харюу үгэхэнь бэрхэтэй. Мүн Байгалаймнай суута омоли юундэ жэжэхэнүүд болошооб гэһэн асуудалда мүнөөдэр болотор баһал харюу байхагүй.

Модо отологшодые, урадхуулагшадые, ой модо үйлэдбэрилдэг коллективүүдые хэдэн арбаад жэлдэ хараадаг байгаабди. Үнэн дээрэ Байгалые бузарлалгада зэмэтэйшүүл захагүй олон, тэрэ тоодо бидэнэр бултадаа сэхэ бэшэшье һаа, гэмтэйбди. Гэбэшье гол гэмэ аюулынь үшөөл энэ бэшэ...

Эрхүүгэй ГЭС барюулжа, Байгал шадарай байгаалиин жама ёһо, гуримые бүдүүлигээр эбдээбди. Энэ барилга хадаа тон ехэ алдуу болоно гээшэ. Эрхүүгэй хаалта Ангар мүрэн дээрэ барихадаа, арюухан далаймнай сэбэрлэжэ, амилуулжа байһан хоолойень бахалуурдажа хаажархёод, аршаан тунгалаг үһыень үжөөжэ, үбшэ хабша дэлгэрүүлнэ гэжэ һананаб.

Нигэжэ хэдэн зуун миллион тухэриг гаргашалжа, өөһэдөө Байгал далайгаа булангиргуулаад, бузарлаад, үбшэ хабшанай дэлгэрһэн үхэлэй нуур болгобо бэшэ гүбди?

Байгал далайнгаа саашаншхи хүби заяае зүб мүрөөр шиидхэхын тулада Эрхүүгэй ГЭС-эй гуримшуулгын хэрэгсэлнүүдые үндэһоорнь шэнэлхэ ёһотойбди. Тус ГЭС-эй нимэ ехэ дутагдалай түлөө тэрэнэй проектые анхан сагта зохеоһон Жугай нэрэмжэтэ проектнэ институдай худэлмэрилэгшэд зэмэтэй. ГЭС-эй бүхы детальнууд, тэрэнэйнь хойшолонгуud тэрэ холын сагта элирүүлэгдээгүй байгаа. Тиин тэрэ үеын һаахар-баахар баярай хойшолон байгаалиин оороо шухаг зүйл болохо Байгал далаймнай хосорхо туйлдань хүргөөд байна. Алдар домогто далай соо амидардаг мүн лэ ехэ алдар суутай омоли загаһанай баялиг аргагүй схээр хоронхой.

Байгал далай бузарлалгада зэмэтэйшүүл алишье эрьедэнь олон байна. Тиихэдэ зэмэтэйшүүл ганса эрье дээрэнь бэшэ ойро шадар ажаһуудаг, үйлэдбэри эрхилдэг гэжэ ойлгохомнай буруу. Байгал далай руу шудхан ородог ехэшье, багашье гол, горхонуud мүрэнүүд шадар ажаһуугшад баһал зэмэтэй. Тэрэ тоодо бидэ булта оролсонобди. Түгэсхэл дээрэ миниин дурадхал нимэ байна: нүхэдүүд, хүн нэрэеэ хүндэлжэ, байгаалиин эрдэни баялиг Байгал далайе бодотоор хамгаалаял!

Г. КИБАНОВ,
инженер-геолог,
ажалай ветеран.

Улаан-Удэ хото.

ГЭДЭРГЭЭ ЭРЬЕЛТЭ БАЙХАГҮЙ

Урзанда райондомнай таряашанай орсйдоол 6 ажахы байһан һаа, удаадахи жэлдэнь 48 болоо һэн.

«РСФСР-тэ газарай реформо бэелүүлхэ хойшолуулашагүй хэмжээнүүд тухай» Россин Президентын Зарлиг «Колхоз, совхозуудые хубилгаха гурим тухай» РСФСР-эй правительствын тогтоолой гараһаһай һүүлээр үгырһэн колхоз, совхозуудай тарана эхилхэдэнь, тэдэнэй һуурида фермерскэ ажахынуud, таряашанай ажахынуудай эблэлнүүд, кооперативуud болон ондоошье түхэлөөр зөөриеэ эрхилһэн ажахынуud мүнөө жэлдэ илангаяа олошорбо гээшэ.

Дээрэ хэлэгдэһэн документнүүдэй үндэһөөр хамтын ажахын гурим һалгаагдажа, үмсоороошье, хамтаараашье зөөри эдлэжэ ажаллаха элдэб гуримуud район соомнай дэлгэрһэн байна.

Тиигэжэ Ородой, Ушхайтын, Чисаанын, Хөөрхын совхозуud таряашанай ажахынуудай эблэл боложо хубилаа, Первомайн совхоз — худөө ажахын Леоновкын, Вознесеновкын 2 кооператив, Эдэрмэг гэжэ бага предприятий боложо амяарлан таһараа. Тиихэдэ «50 лет Октября» совхоз таряашадай сүлөөтэ эблэл болоо юм.

Загастайн, Михайловскын, Худанай, Моргсохоной, Хэжэнгын совхозуud даб дээрэ хубилаадуй заидаа. Гэбэшье Моргсохоной, Хэжэнгын совхозуудай худэлмэришэд таряашанай хамтын ажахы боложо хубилха һэдэлгэтэй аад, гүрэнэй зургаанай бүридхэлдэ абтаагүй дээрэһээ даб дээрэ совхоз гэжэ тоологдоно.

Энээнһээ гадна райондомнай таряашанай ажахынуудай «Хэжэнгэ» нэгэдэл бии. Хэлсээнэй ёһоор, һайн дураараа орохон 25 эмхидхэн байгуулагшадай хамтын суглаанай шиидхэбэрээр байгша оной апрелиин 1-нэй тогтоолоор энэ нэгэдэл байгуулагдаа һэн. Худөө ажахын продукцинуудые үйлэдбэрилжэ, худалдажа, гэшүүн бүхэнэй олохон олзо хамтадхажа, социально-экономическа талаараа түргэн хүгжэхэ зорилготойгоор нимэ нэгэдэл эмхидхэгдээ. Тиигэжэ олон янза, түхэлөөр эмхидхэгдэһэн элдэб ажахынуud бултадаа районоймнай худөө ажахын управленидэ модэлтэй, гүрэнэй талаһаа дүнгэлтэтэй байха болоно.

Байгша оной июниин 1-нэй мэдээгээр, 126 таряашанай ажахынуud болон худөө ажахын кооперативуud, 22 бага предприятинууд райондомнай бүридхэлдэ абтанхай. Дүн хамта 148 ажахы болоно.

Таряашанай ажахынуудай гол үйлэдбэринь гэхэдэ, газар элдүүрилгэ, мал ажал болоно. 64 ажахы хонин ажалтай — мяха, нооһо үгэнэ. 54 ажахы үхэрэй мяха, һу үйлэдбэрилнэ. Нэгэ ажахы загаһа олзоборилхо, бэшэнинь тэжээлэй болон ороохото ургамал ургуулха юм.

Ашаг олзогүй зарим совхозуудые тараажа эхилһээр фермер болохо дуратан бүришье һаа олошороо. Зөөри зөөшээ гүрэнэй бэшэ болгохо, таряашанай ажахы эмхидхэхэ талаар худэлөөн бусад районуудайхиһаа бүри дэлисэтэйгээр эндэмнай дэлгэрэнхэй. Таряашанай хамһабарилн ажахынуудые хүгжөөхэ талаар районуудай захиргаанай гулваанарай хабаадалгатайгаар семинар үнгэргэхэдөө, республикымнай хүтэлбэрилэгшэд манай районие дэмы шэлээгүй ёһотой.

Таряашанай ажахынуud үшөөшье олошорхо байгаа. Тэд хамаг юумэнэй үнэтэй болоһон, гүрэнэй банкын урьһаламжые бусаахадаа нэмэлтэ түрэсын ехэ болоһон ушарһаа шэнэ худэлөөндэ һаад хэгдэнэ, нилээд хойшоо татагдана гээшэ. Фермер болохые хусэгшэдшье марган татаха баатай болоно. Банкда нэмэжэ бусаажа үгэхэ ёһотой мүнгэнэй түрэсэ үнгэрэгшэ табан һарын туршада 163 процент болотороо ургаба.

Июниин 1-нэй дүнгоор хорахада, таряашанай ажахынуud банкда аргагүй ехэ үритэй болонхой. Гүрэнэй эдгээ хүдөө ажахын шэнэ реформодо дэмжэлгэ үзүүлэгдэхэ гээшье һаань, фермернүүд энэ түньыень бэе дээрэ үзэсдүй байһаар. Худөө ажахын шэнэ бүридэлнүүдэй захилаар 16.676 мянган тухэригэй урьһаламжа мүнөөдэрэй байдалаар эдэнэртэ хэрэгтэй юм.

Дэлгүүрэй үедэ ажамидарха аргала бэдэрхын, мүнөөдэрэйнгөө байдал бүри доройтуулхагүйн тула урьһаламжын түрэсын хэды үндэршье һаань, фермернүүд тэрэ урьһаламжа абахал баатай болоно ха юм.

Шадаал һаа, худөө ажахын продукци схээр үйлэдбэрилжэ худалдаһан фермер үри шэриеэ түлэжэ, хүл дээрээ гараха ёһотой гэжэ ойлгосотой.

Тухайлхада, мүнөө жэлдэ тодэнэр 34800 мянган тухэригэй продукци үйлэдбэрилхэ арга боломжотой. Тэрэнэйнгээ 25 процентыень гүрэндэ эрхэ бэшэ тушааха гэбэл, 8700 мянган тухэригэй продукци үгэжэ, үринингээ зарим хубние дараха аргатай болохо.

Мүнөөдэр ажамидарха арга нухэсэлэй хэды хүшэр, хүндэ байбашье, үглоодэрэй байдал таряашанай ажахынуудай гарта гээд баталмаар.

А. БУГАТОВ,
Хэжэнгын худөө ажахын управленийн начальник.

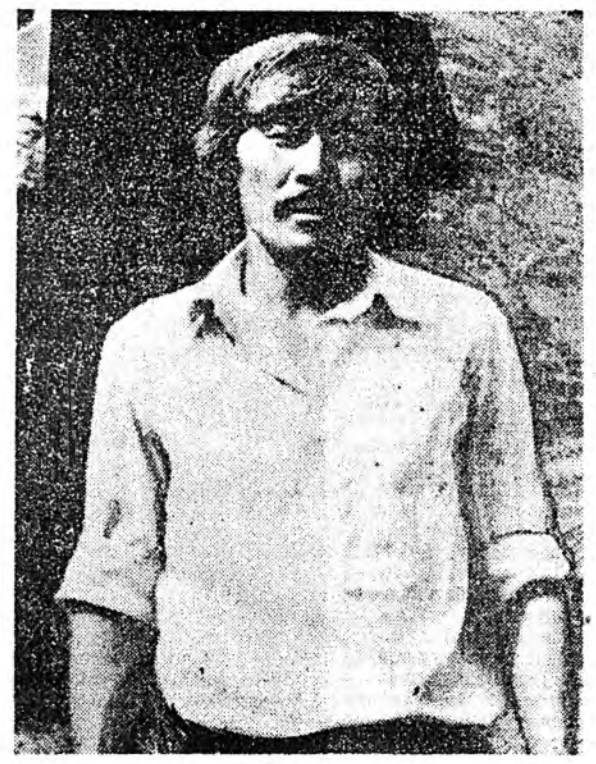

А. Д. Дашиев Холбоолжоной шулуун нүүрһэнэй уурхайда худэлжэ эхилһээр үнихэнэй болошобо. Бараата нютагтаа багадаа үдэжэ ябахадаа, жолоошон заатагүй болохоб гэжэ хүсэдэг, нүхэдтөө тангаригладаг байһанаа дурсана. Мүнөө Александр Дондокович хүсэ ехэтэ БелАЗ машинаар уурхайһаа шулуун нүүрһэ зөөнэ. Эрхим жолоошодой тоодо оронхой юм.

— Ажал хүндэ. Гэбэшье салин хүлһэн бага гэхын арагүй — 12-15 мянганда хүрэнэ. Предприятиһаа болбосон түхэлтэй гэртэй болонхойб. Гурбан үхибүүтэйб. Тэдээнэл үндылгэхэ, хүн болгохо хэрэгтэй, — гэжэ үниинэй жолоошон хөөрөө һэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Д. Дашиев.

С. БАЛДУЕВАН фото.

АЖАЛ ХҮНДЭ. ГЭБЭШЬЕ...

Дэлгүүрэй эко

теориин асуу

ХУУШАН, Ш ЗОХИЛДУУ

Манай обществын экономическа, политическэ ажабайдалда һүүлэй үедэ болоһон хубилалтануud нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын асуудалнуудые бүри тобойлгобо ха. Эдэ хубилалтануud ямар удхатайб гэбэл, түбөө холо, заха нютагуудай үүргэ экономико болон политикада дэшэлнэ. Энээнһээ уламжалан нютагай засагай органуудай эрхэнүүд үр хэгдэхэ, байгууламжа, үүргэнь шэнээр харагдажа үзэгдэхэ, мүнөөнэй хүгжэлтэй эрилтэнүүдэй хэмжээндэ хүргэгдэхэ ёһотой.

Өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын шэнэ, бүри һайжаруулагдаһан гуримда оролые унжагайруулан удааруулһанай хэрэггүй. Энэ шэглэлээр бодомжотой, даамай шиидхэбэринүүд абтаха зэргэтэй. Эдэ шэнэ аргануудые хэрэглэхэдээ, хуушануудаа эрид этэжэрхиһэнэй хэрэггүй. Хуушан, шэнэеэ тааралдуулжа, нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын ашаг үрэтэй гурим байгуулха шухала.

Шэнэ эмхидэлнүүдые байгуулхада, хуушан — шэнэ, түбэй — нютагай, эрхэ түлөөлэлгэтэ — гүйсэдхэхы засагууд гээд хоорондонь заатагүй тэмсэл болохоео һанадаг. Олонинтын демократическа худэлөөн эндэ хамааралсадаг гээшэ. Имагтал түбэй ба нютагай, эрхэ түлөөлэлгэтэ ба гүйсэдхэхы органуудай засагуудай үүргэ, уялгые эүбөөр хизаарлан хубаарилһанһаа бүхы юумэн дулдыдаха жэшээтэй.

Нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын органууд обществын политическэ системын нэгэ хубинь хадаа түбэй засагуудта юрэл шадарлаад байхагүй, харин хэрэгтэй сагтань өөр янзаар зүришэлдэхэ хүсэн болоно гээшэ. Нэгэл гарта засаг байлгые эдэ органууд һайшаанагүй, тиимэһээл засагай асуудалда тэнсүүри олгохо хүсэнүүдэй нэгэн гээд тоолобол, алдуугүй. Нимэ байдал хадаа түбэй ба нютагай засагуудай бэе бэедээ зүришэлдөөтэ байлгые һүжэрөөнэ аа гү гээд һэжэглэмээр. Үнэндөө тиимэ бэшэ. Засагай түбэй ба нютагай органуудай харилсаан хөөр талын нэгэ адли эрхэтэй партнернуудай харилсаан мэтэ байха ёһотой. Тинхэдээ али алинайнгаа үүргэ, уялгые тон тодоор хубаарилан тодорхойлхо шухала. Хэрбээ хэлээ ойлголсонгүйгөөр, хүсэеэ нэгэ тэшэнь элсүүлэнгүйгөөр худэлөө һаа, һайшаалта дүнгэй туйлдахань бэрхэтэй байха.

Нэгэ байдалһаа нүгөө байдалда шэлжэн оролгын үедэ гүйсэдхэхы засаг захиралтазонхилолгоһоо гүйсэд арсаха аргагүй. Дэлгүүрэй экономикын эрхэ хаһадаа орожо байгаашье һаань, ёһотой дэлгүүртэ хүрэтэрнай үшөөл уды. Ушар нимэһээ албадалга-зонхилолгоһоо сидоо ашаг тай арга мүнөө дээрээ үгы гээд дахин дабтаһуу.

Гэбэшье экономико хүтэлбэрилгэдэ энэ арга удаан саг соо хэрэглэгдэхэ бэшэ, харин гүрэнэй монополие эд зөөрине усадхалгада шэглүүлэгдэхэ байна. Образноор «Интеграл» гэжэ нэрэтэй байһан эвенк колхозые дахин нэргээхэ тухай дурадхал оруулагдаа һэн.

Эдэ асуудалнууд тон удаанааршье һаа, шиидхэгдэжэ захална байна. Энээн тухай А. П. Дельбонова радиогоор хэлээ һэн.

Манай радио-дамжуулгануud ортонгуудай, буряадуудай, ородуудай дунда яһала мэдээжэ болонхой гэжэ тоолоноб. Хүнүүд тэдэнние хүлеэдэг, шагнаһанай һүүлээр ланамжануудаа хоорондоо хэлсэдэг, манда баяр хүргэдэг. Харин бидэнэр, радиогой журналистнуud, аймаг соо боложо байһан үйлэ хэрэгүүд тухай, илангаяа малай үбэлжэлгын, хабарай тарилгын, ургаса хурялгын үедэ тоб гэмэ мэдээсэлнүүдые саг дары бэлдэжэ, дамжуулха гэжэ оролдодогбди.

Аймагтамнай 10 гаран үндэһэ яһатан ажаһуудаг. Тэдэнэй эгээл олонинь буряадуud, ородуud, эвенкнүүд, татарнуud болоно. Үсөөн, олонһоонь, дулдыдангүй, бултанайнь аша туһа сахигдаха ёһотой. Илангаяа эвенкнүүдэй байдалынь хүндэ. Хэдэн арбаад жэлнүүд соо өөрэ цлнгөө заншалта ажал, ажамидараһаа хахасуулагдаад байһанай эсэстэ һуудал байдалыньшье оромоо алдаһан, хэлэ, соёлыньшье горитойгоор мартуулагдаһан байха юм. Тиимэһээ ортон хэлэн дээрэ дамжуулгануудые бэлдэхэдээ, энэ арадай угай ажал, ёһо заншал, хэлэ, соёл тухай дамжуулгануудые бэлдэнэбди.

Дамжуулгануудтамнай эдэбхитэйгээр хабаадана гэбэл, эвенкнүүдэй аймагай эблэлэй түрүүлэгшэ А. Н. Дельбонова, В. О. Берельтуев, И. Д. Лоргоктоев, Э. Е. Лоргоктоев гэгшэд болоно. Наһа бараһан эвенк поэт В. Лоргоктоевтэй нягтаар харилсадаг байгаабди. Тэдэнэр элдэб янзын асуудалнууд тухай һанамжануудаа хэлэдэг, гол анхаралаа эвенк хэлэнэй саашанхи хүгжэлтэдэ, урданай ёһо заншалнуудые һэргээлгэдэ хандуулдаг байха юм. Заншалта агнуури, загаһа олзоборилгые, «Интеграл» гэжэ нэрэтэй байһан эвенк колхозые дахин нэргээхэ тухай дурадхал оруулагдаа һэн.

Багдаринай интернат-һургуулиин дэргэдэхи эвенкнүүдэй түбтэ ошожо хараһан байна. Тэндэ хүүгэдые арһа хэргэлэжэ, элдэб зүйлнүүдые оёжо, шэмэглэжэ һургана. Харин Уланхаанда үхибүүдые нимэ юумэндэ һургаха гэхэдэ, эд хэрэгсэл, тон түрүүн сагай байгууламжада һүүлэй үедэ шууд хубилалтануud болоо. Энээн тухайшье саг соонь аймагайнгаа зондо мэдээсэхэ гэжэ оролдонобди. Жэшээнь, нинтын зөөрине үмсэлэгын гол шэглэлнүүд, түхэл янзануud тухай зөөрине эрхилэгын талаар аймагай Хүндэлмэриингөө талаар манай радиодедакци Баунтын, Хойто-Байгалай аймагуудай эвенкнүүдтэй нягта харилсаатай, Эдэ аймагуудай эвенкнүүдэй ажамидарал тухай хэдэн дамжуулгануудые бэлдээ һэмди. Тиихэдээ тэндэхи нютагуудай экономическа, соёлой хүгжэлтэдэ горитой анхарал хандуулаабди. Шэтын областиин эвенкнүүдэй «Сияние Севера» гэһэн радиостудитай хэлсээ баталжа, дамжуулгануудаараа ёндалданабди.

Энэ ехэ худэлмэрине манай радиогой редактор Валентина Богдановна Вачеланова дүүргэдэг юм. Тэрэ Санкт-Петербургын А. И. Герценэй нэрэмжэтэ багшанарай институт дүүргэнэн, эвенк хэлэнэй багша мэргэжэлтэй.

Валентина Богдановна Баунтын аймагай түб Багдаринда болоһон эвенкнүүдэй конференцидэ хабаадажа ерээ һэн. Баунтда Хойто зүгэй арадуудай эблэл нёдондо жэл байгуулагдаһан. мүн лэ тэдэнэй ажабайдалда хабаатай асуудалнуудые эрхилдэг таһаг аймагай захиргаанда бии. Энэ конференци дээрэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд тушаа ехэ хөөрэлдөөн болоһон байна.

Байгша оной март соо манай аймагта Хойто зүгэй арадуудай эблэлэй конференци үнгэрөө. Уланхаанай эмнэлгын участогай фельдшер Ю. И. Кулугурова зүгэ хэлэхдээ, Баунтын райондо ябажа ерэһэн тухайгаа хөөрөө. Манай радиогой редактор Валентина Богдановна Вачеланова дүүргэдэг юм. Тэрэ Санкт-Петербургын А. И. Герценэй нэрэмжэтэ багшанарай институт дүүргэнэн, эвенк хэлэнэй багша мэргэжэлтэй.

Валентина Богдановна Баунтын аймагай түб Багдаринда болоһон эвенкнүүдэй конференцидэ хабаадажа ерээ һэн. Баунтда Хойто зүгэй арадуудай эблэл нёдондо жэл байгуулагдаһан. мүн лэ тэдэнэй ажабайдалда хабаатай асуудалнуудые эрхилдэг таһаг аймагай захиргаанда бии. Энэ конференци дээрэ шиидхэгдээгүй асуудалнууд тушаа ехэ хөөрэлдөөн болоһон байна.

Байгша оной март соо манай аймагта Хойто зүгэй арадуудай эблэлэй конференци үнгэрөө. Уланхаанай эмнэлгын участогай фельдшер Ю. И. Кулугурова зүгэ хэлэхдээ, Баунтын райондо ябажа ерэһэн тухайгаа хөөрөө.

Ашаг олзогүй зарим совхозуудые тараажа эхилһээр фермер болохо дуратан бүришье һаа олошороо. Зөөри зөөшээ гүрэнэй бэшэ болгохо, таряашанай ажахы эмхидхэхэ талаар худэлөөн бусад районуудайхиһаа бүри дэлисэтэйгээр эндэмнай дэлгэрэнхэй. Таряашанай хамһабарилн ажахынуудые хүгжөөхэ талаар районуудай захиргаанай гулваанарай хабаадалгатайгаар семинар үнгэргэхэдөө, республикымнай хүтэлбэрилэгшэд манай районие дэмы шэлээгүй ёһотой.

Таряашанай ажахынуud үшөөшье олошорхо байгаа. Тэд хамаг юумэнэй үнэтэй болоһон, гүрэнэй банкын урьһаламжые бусаахадаа нэмэлтэ түрэсын ехэ болоһон ушарһаа шэнэ худэлөөндэ һаад хэгдэнэ, нилээд хойшоо татагдана гээшэ. Фермер болохые хусэгшэдшье марган татаха баатай болоно. Банкда нэмэжэ бусаажа үгэхэ ёһотой мүнгэнэй түрэсэ үнгэрэгшэ табан һарын туршада 163 процент болотороо ургаба.

Июниин 1-нэй дүнгоор хорахада, таряашанай ажахынуud банкда аргагүй ехэ үритэй болонхой. Гүрэнэй эдгээ хүдөө ажахын шэнэ реформодо дэмжэлгэ үзүүлэгдэхэ гээшье һаань, фермернүүд энэ түньыень бэе дээрэ үзэсдүй байһаар. Худөө ажахын шэнэ бүридэлнүүдэй захилаар 16.676 мянган тухэригэй урьһаламжа мүнөөдэрэй байдалаар эдэнэртэ хэрэгтэй юм.

Дэлгүүрэй үедэ ажамидарха аргала бэдэрхын, мүнөөдэрэйнгөө байдал бүри доройтуулхагүйн тула урьһаламжын түрэсын хэды үндэршье һаань, фермернүүд тэрэ урьһаламжа абахал баатай болоно ха юм.

Шадаал һаа, худөө ажахын продукци схээр үйлэдбэрилжэ худалдаһан фермер үри шэриеэ түлэжэ, хүл дээрээ гараха ёһотой гэжэ ойлгосотой.

Тухайлхада, мүнөө жэлдэ тодэнэр 34800 мянган тухэригэй продукци үйлэдбэрилхэ арга боломжотой. Тэрэнэйнгээ 25 процентыень гүрэндэ эрхэ бэшэ тушааха гэбэл, 8700 мянган тухэригэй продукци үгэжэ, үринингээ зарим хубние дараха аргатай болохо.

Мүнөөдэр ажамидарха арга нухэсэлэй хэды хүшэр, хүндэ байбашье, үглоодэрэй байдал таряашанай ажахынуудай гарта гээд баталмаар.

А. БУГАТОВ,
Хэжэнгын худөө ажахын управленийн начальник.

Уг заншалаа һэргээе!

«АЯЛЬДИ! САЙН БАЙНА! ЗДРАВСТВУЙТЕ!»

ДОЛООН ХОНОГТО гурба дахин эвенк, буряад, ород хэлэнүүд дээрэ зэдэлдэг эдэ үгэнүүдээр Хурамхаанай радиостудинихид дамжуулгануудаа эхилдэг юм. Манай аймагай радиоредакци 1991 оной февраль соо байгуулагдаһан түүхэтэй.

Урданьшье дамжуулгануud хэгдэжэ байһан ааб даа. Тинхэдээ аймагай газетын редакциин бүридэлдэ ородог, радио-эмхидхэлшэ гэжэ нэрлэгдэдэг ганса хүн дамжуулгануудые бэлдэдэг байгаа. Сагыньшье һураггүй бага һэн. Харин мүнөө долоон хоногто 105 минутын туршада дамжуулгануud ябуулагдана. Понедельник, средада — 25—25 минута, пятницада — 55 минута.

Бүхы сагай гурбанай нэгэ хубинень эвенк хэлэн дээрэ хэгдэдэг дамжуулгануud эзэлнэ. 25—30 процент сагынь буряад дамжуулгануудта үгтэдэг. Мүн эдэ шэнээн сагтаород хэлэн дээрэ дамжуулгануud ябуулагдадг 1991 ондо гурбан хэлэнүүд дээрэ дүн хамта 153 дамжуулга 93 часай туршада хэгдэг. Тэрэ тоодо ортонгуудай заншалта соёл, үрлал бүтээлнүүдые һэргээхэ ябадалда 25 дамжуулга зорюулагдаа һэн.

Манай нютагта олон жэлэй туршада буряадуудтай хүршэ хүбөө ажаһуудаг эдэ яһатанай ажамидаралай бусадшье талануud тухай дамжуулгануud бэлдэгдэжэл байдаг.

Манайхидал адли, аймагай газетэһээ тусгаарлагдаһан радио-редакциниуud Россин гаһар дээрэхи 32 радиокомитедүүдэй бүридэлдэ бии юм. Тэдэ хойто зүгэй үндэһэтэнэй бөөн бөөнөөр ажаһуудаг нютагуудта байгуулагдаха жэшээтэй байгаа. Манай республикада иимэ радиоредакци нмагтал манай аймагта бии юм. Хойто зүгэй арадуудай социально-экономическа хүгжэлтэдэ тусгаар һомологдоһон мүнгэн зөөриһөө, Буряадай телерадиокомпаниие дамжуулан, хангалга абадаг.

Аймагай Соведэй байшан соо хоёр таһалга эзэлнэбди. Хэлхеэ холбооной гол таһаг техникын талаар хангалгые зохихо хэмжээндэ бэелүүлнэ. Манда үгтэһэн мүнгэнһөө эдэ бүгэдын түлөө түлэдэг ааб-забди даа.

Бүхы сагай гурбанай нэгэ хубинень эвенк хэлэн дээрэ хэгдэдэг дамжуулгануud эзэлнэ. 25—30 процент сагынь буряад дамжуулгануудта үгтэдэг. Мүн эдэ шэнээн сагтаород хэлэн дээрэ дамжуулгануud ябуулагдадг 1991 ондо гурбан хэлэнүүд дээрэ дүн хамта 153 дамжуулга 93 часай туршада хэгдэг. Тэрэ тоодо ортонгуудай заншалта соёл, үрлал бүтээлнүүдые һэргээхэ ябадалда 25 дамжуулга зорюулагдаа һэн.

Манай нютагта олон жэлэй туршада буряадуудтай хүршэ хүбөө ажаһуудаг эдэ яһатанай ажамидаралай бусадшье талануud тухай дамжуулгануud бэлдэгдэжэл байдаг.

Манайхидал адли, аймагай газетэһээ тусгаарлагдаһан радио-редакциниуud Россин гаһар дээрэхи 32 радиокомитедүүдэй бүридэлдэ бии юм. Тэдэ хойто зүгэй үндэһэтэнэй бөөн бөөнөөр ажаһуудаг нютагуудта байгуулагдаха жэшээтэй байгаа. Манай республикада иимэ радиоредакци нмагтал манай аймагта бии юм. Хойто зүгэй арадуудай социально-экономическа хүгжэлтэдэ тусгаар һомологдоһон мүнгэн зөөриһөө, Буряадай телерадиокомпаниие дамжуулан, хангалга абадаг.

Аймагай Соведэй байшан соо хоёр таһалга эзэлнэбди. Хэлхеэ холбооной гол таһаг техникын талаар хангалгые зохихо хэмжээндэ бэелүүлнэ. Манда үгтэһэн мүнгэнһөө эдэ бүгэдын түлөө түлэдэг ааб-забди даа.

Манай радио-дамжуулгануud ортонгуудай, буряадуудай, ородуудай дунда яһала мэдээжэ болонхой гэжэ тоолоноб. Хүнүүд тэдэнние хүлеэдэг, шагнаһанай һүүлээр ланамжануудаа хоорондоо хэлсэдэг, манда баяр хүргэдэг. Харин бидэнэр, радиогой журналистнуud, аймаг соо боложо байһан үйлэ хэрэгүүд тухай, илангаяа малай үбэлжэлгын, хабарай тарилгын, ургаса хурялгын үедэ тоб гэмэ мэдээсэлнүүдые саг дары бэлдэжэ, дамжуулха гэжэ оролдодогбди.

Аймагтамнай 10 гаран үндэһэ яһатан ажаһуудаг. Тэдэнэй эгээл олонинь буряадуud, ородуud, эвенкнүүд, татарнуud болоно. Үсөөн, олонһоонь, дулдыдангүй, бултанайнь аша туһа сахигдаха ёһотой. Илангаяа эвенкнүүдэй байдалынь хүндэ. Хэдэн арбаад жэлнүүд соо өөрэ цлнгөө заншалта ажал, ажамидараһаа хахасуулагдаад байһанай эсэстэ һуудал байдалыньшье оромоо алдаһан, хэлэ, соёлыньшье горитойгоор мартуулагдаһан байха юм. Тиимэһээ ортон хэлэн дээрэ дамжуулгануud бэлдэхэдээ, энэ арадай угай ажал, ёһо заншал, хэлэ, соёл тухай дамжуулгануud бэлдэнэбди.

Дамжуулгануудтамнай эдэбхитэйгээр хабаадана гэбэл, эвенкнүүдэй аймагай эблэлэй түрүүлэгшэ А. Н. Дельбонова, В. О. Берельтуев, И. Д. Лоргоктоев, Э. Е. Лоргоктоев гэгшэд болоно. Наһа бараһан эвенк поэт В. Лоргоктоевтэй нягтаар харилсадаг байгаабди. Тэдэнэр элдэб янзын асуудалнууд тухай һанамжануудаа хэлэдэг, гол анхаралаа эвенк хэлэнэй саашанхи хүгжэлтэдэ, урданай ёһо заншалнуud, аймаг соо боложо байһан үйлэ хэрэгүүд тухай, илангаяа малай үбэлжэлгын, хабарай тарилгын, ургаса хурялгын үедэ тоб гэмэ мэдээсэлнүүдые саг дары бэлдэжэ, дамжуулха гэжэ оролдодогбди.

Аймагтамнай 10 гаран үндэһэ яһатан ажаһуудаг. Тэдэнэй эгээл олонинь буряадуud, ородуud, эвенкнүүд, татарнуud болоно. Үсөөн, олонһоонь, дулдыдангүй, бултанайнь аша туһа сахигдаха ёһотой. Илангаяа эвенкнүүдэй байдалынь хүндэ. Хэдэн арбаад жэлнүүд соо өөрэ цлнгөө заншалта ажал, ажамидараһаа хахасуулагдаад байһанай эсэстэ һуудал байдалыньшье оромоо алдаһан, хэлэ, соёлыньшье горитойгоор мартуулагдаһан байха юм. Тиимэһээ ортон хэлэн дээрэ дамжуулгануud бэлдэхэдээ, энэ арадай угай ажал, ёһо заншал, хэлэ, соёл тухай дамжуулгануud бэлдэнэбди.

Дамжуулгануудтамнай эдэбхитэйгээр хабаадана гэбэл, эвенкнүүдэй аймагай эблэлэй түрүүлэгшэ А. Н. Дельбонова, В. О. Берельтуев, И. Д. Лоргоктоев, Э. Е. Лоргоктоев гэгшэд болоно. Наһа бараһан эвенк поэт В. Лоргоктоевтэй нягтаар харилсадаг байгаабди. Тэдэнэр элдэб янзын асуудалнууд тухай һанамжануудаа хэлэдэг, гол анхаралаа эвенк хэлэнэй саашанхи хүгжэлтэдэ, урданай ёһо заншалнуud, а

...өөдэр—Эрдэм һуралсалай үдэр

...ЬХЭЛЭЙНГЭЭ УЛЬҺААР ЖЭГНЭЖЭ...

ЗУРАГЛАЛ

...ийн мэргэжэл ...өөргжэд бэшэ, ...уби заяан гэ... Ехэ-Куналейн ...ин директор ...ин Степанов... ...доо, энээн ту... хубаалдаа ...ин Семен Ха... ...ие дэмжэжэ, ...ха ...лэй:

...Худөөгэй баг... ...лэгдэ... ...ажалые шэлэ... ...рэлга... ...ө тэсэбэриг... ...тө... ...ой байха ёһо... ...ха ёһо... ...залуушуул ...лэмжэ... ...лдаг үндэр ...арг... ...ургэжэ шада... ...оонһ... ойлгожо, он... ...обди, ...ай болодог. ...ураналс... ...хүнүүд ондоо ...сэлхэ... ...ааһан аад, за... ...алай ...өөр гэхэ юм ...э дам... ...ко, одоол на... ...охо, ...ан олодог гэ... ...дай ...ин, манай баг... ...дилдөө... ...ерстовна Ма... ...ам ...нуу. ...ор, ...лэйн багша ...өөр ...өөргэжэ ...м... ...ушөгөө... Дунда ...ратд... ...ааһэр лэ. Кла... ...Тим... ...өөр ажахын ...ахаяа ошоо ...ураж... ...гараад, ...хэдэлөө. Те... ...ылынь, эүрхэ ...оо хэрэгтэ... ...дэд байдаг ...ан сэдьхэлэйн... ...ой ойлгожо, ...ажалда хүби ...ө бөлэй. Ула... ...арай училищи ...д, түрэл һур... ... классуудта ...ааймин хэрэг ...ар ойлгоходоо, ...ө дээшэлүүлхэ

...ө һургуулийн ...ө үнгөрбэ. ...хадаа бүхы ...ө дэлхэй дээ... ...ирин болоно, ...ө һургуули дүр... ...ө хүнүүдэй тоо ...ө боложо байна. ...ө һуралсал... ...ө нэн тү... ...ө харюусалга... ...ө шанар һургуу... ...ө болодог. Бэ... ...ө дунда һургуу... ...ө багша Нэлли ...ө бобенкова олон ...ө...ева һургуу... ...ө...ө...ө

САНКТ-ПЕТЕРБУРГЫН МҮНӨӨДЭРЭЙ ШАРАЙ

БААТАР-ХОТО Ленинград урда тээнь хэды ошоhоншье hаа, Санкт-Петербург түрүүшынхеэ ошобоб. «Ту-154» онгосоор тэндэ буухадамнай, аэровокзал дээрэ нэгэ тээhээнь «Пулково» гэжэ бэшээтэйшье hаа. нүгөөдэ талаhаань «Ленинград» гээд уншахада, нюдэндэ урин, сэдьхэлдэ дулаан байгаа бэлэй. Тоэд яахабши даа, саг сагтаа, сахилза хүхэдөө ха юм даа.

Санкт-Петербург хотомнай урданай Ленинград бэшэ байшаба. Суута Невскэ проспектдэ гарахада, эндэ болоhон, боложо байhан хубилалтануд гансата элеэр харагдана. Түрүүн энэ гудамжаар намжааханаар алхалжа, үзэсхэлэн hайхан байшангуудыень hонирхон хаража, үнэтэ түүхыень уудалан hанажа, уяран ябадаг hаа, мүнөө тингэжэ ябахын аргагүй, үй түмэн аралжаа наймаашадай дунда орошоод, хүхүүли шабартай бур намагта унажа байhандал, арай-шамай мултаржа, түргэн саашаа болохо аргаяа бэдэрхэ баатай бологдобо. Элдэб партинууд, хүдэлөөнүүд ба булгэмүүдэй түлөөлэгшэд бөөн-бөөнөөрөө сугларанхай, бэе бэеэ булихые оролдон, өөhэд өөhэдынгөө үзэлые олондо идхан хашхаралдаха юм. Тиихэдэ арбаад наhатай үхибүүд, гол түлэб хүбүүхэдэй элдэб газетэнүүдые даажа ядатараа үргэhэн мүргөө, аhан шадалаараа шангаар хашхаралдажа, гол зүйлнүүдыень олондо соносхон байхыень харахада, ондоо, ямар гэгэн буржуазна гүрэндэ ябана гээшэ гүб гэжэ ойро зуура hанаадшье абахаар. Нимэ хулгөөтэй, нимэ шуулатай, нимэ олон наймаашадай бии болоhон хотодо ариг сэбэр байдал үзэгдэхэ аал даа?! Санкт-Петербург Ленинградhаа муухайгаар, бог шоройдоо, саарна гуурhандаа дарагдашаhаар харагдаба. Юумэн гээшэ юуншье түргэнөөр хубилдаг юм гээшэб, бурхан зайлуул ехэ!

Тэндэ байха үедөө тон өхөөр hайхашаhан юумэнни суута сараан hуниннүүд «Санкт-Петербургын сагаан hуниннүүд» гэhэн бүхэдэлхэйн фестиваль хоёр бэлэй. Тус фестивальда шалгарhан дуушадта 15, 10 болон 5 мянган долларой сэнтэй шаажан вазануудай шагнал болгон барюулагдаха байhаниинь гайхалтай hэн. «Удэшын Санкт-Петербург» гэжэ газетын нюнийн 20-ной номерто «Хэблэлшэдые фестивальда оруулхагүй!» гэhэн мэдээсэл уншаад, гайхаа бэлэйб. «Прибалтийская» гостиницада гала-концертнь үнэргэгдөөд, hүүлээрнь сайлалгань болохо байhан юм. Газетэ бэшэхэдээ, фестивалнин директор В. Кисилевhоо боложо, конкурсын дүнгүүд болон жюрин hанамжануд тухай мэдэхэ аргагүй байхамнай гэжэ уншагшадтаа дуулгаа бэлэй. Тоэдшье 250 доллароор билет абажа орогшодой хажууда түлөөhэгүйгөөр ородог журналистнууд гарзатай байгаа бэшэ юм аал даа. Господин Кисилев фестивальда хаба даагшадые «Русское видео» гэжэ нэрэтэй дачада абаашажа амаруулхадаа, хотын мэр Анатолий Собчагые уриhан байгаа.

Хүн гээшэ амиды мэндэ ябахадаа, hайншье, муушье юумэ жэгдэ харадаг, дуулагшье гээшэ ха. 1989 ондо Ленинград ерэхэдээ, Анна Ахматовагай түрэhөөр 100 жэлэй ойн тэмдэглэгдэжэ байха үедэ дайралдажа, поэтессын ябаhан, ажаhуулhан газаринуудаар үнэргэгдэhэн аяншалгада хабаадаха эолтой байhан хүм. Тэрэнэй гэр бүлэтээ хамта ороhон зурагые хэрэглэн, газетэдээ бэшээ бэлэйб даа. Харин энэ удаа, гурбан жэлэй үнэрhэн хойно, А. Ахматовагай хүбүүн—Лев Гумилевой хүндөөр үбшэлоод, хэдэн операци хүүлээд, амитай амигүй больницада хэбтэжэ байhан үедэнь дайралдажа, хотын радио, газетэнүүдhээ тэрэнэй бэеыг ямар байhан тухай мэдээсэлнүүдые үдэр бүри сэдьхэлээ үбдэн шагнажа, уншажа байгааб. «Ушоо нэгэ операци», «Врачнууд тэмсэhээр», «Интэжэл бэеэ бариха хэрэгтэй!» гэhэн гаршагуудтай мэдээсэлнүүд олоной сэдьхэлдэ найдал түрүүлэн байтараа, гэнтэ тад ондоо үгэнүүдые дуулгажархёо бэлэй. «1912 ондо шулэгүүдэймни түрүүшын согсолбори хэблэгдээ. 1912 оной октябрнин 1-дэ ори гансахан хүбүүгээ түроо hэм» гээд Анна Ахматова намтар соогоо бэшэhэн байгша. Тэрэ ори ганса хүбүүнинь «мүнгэн зуун жэлэй» агууехэ поэдуud Анна Ахматова Николай Гумилёв хоёрой үхибүүн Лев Гумилев 80 наhанайнгаа дабаан дээрэ наhа баража, нюнийн 20-до Никольско хуур дэхэ худөөлүүлэгдээ hэн. Лев Николаевич Гумилевой наhанайнь эгээл hайхан хаhын түрмэ түшын оёороор үнэрhые мэдэнэбди. Айхабтар зоримгой, hанаhанаа табихагүй зантай энэ ажалша бэрхэ хүн эрдэмэй докторой хоёр нэрэ зэргэтэй байгаа бшуу. Тэрэ эрдэмэй 200 гаран худэлмэри бэшэhэн, тэрэ тоодо 10 монографи бэлдэhэн габьяатай юм. Эрдэмэй манлай тээшэ жүдхэжэ, сүлоогүй ябаhан энэ эрдэмтэн 50 гараhан хойноол гэр бүлэтэй болоhон намтартай.

Ороноймнай мэдээжэ рокхүгжэмшэдэй нэгэн, дуушан Виктор Цойн гэнтын аюулhаа тодхортожо наhа барахаhhаа хойшо үнэрhэн 2 жэлдэ зорюулагдаhан ехэ концерт-наадан радио, телевиденеэр дамжуулагдаа hэн. Ленсоветэй нэрэмжэтэ соёлой байшанда Виктор Цойн дурасхаалда зорюулагдаhан дамжуулга болоо. Тиихэдэ телевиденин Россиншье канал, Останкинашье тусхай дамжуулгануудые хээ hэмнай даа. Виктор Цойн дуунуудаар хэдэн дискнүүдшье гаранхай юм ха.

Журналистын дэбтэрhээ

МҮРГЭЛЭЙ ОРОНДО

БУРЯАД ЛАМА Агван Доржиевай үүсхэлээр 1909 ондо Петербургда дасан баригдажа, эхилээд, 1913 ондо нээгдэhэн түүхэтэй. Романовтанай ород гүрэнние хүтэлжэ эхилhэнhээ хойшо үнэрhэн 300 жэлэй ойдо зорюулагдажа, тэрэл жэлдэ эндэ түрүүшын хурал болоhон гэхэ.

1989 ондо Ленинград ерэхэдээ, 1937 он болотор Буддын шажан мүргэлэй гуламта байhан дасангые хараха гэжэ суута «Черная речка» (метрогой станци) хүрэжэ ерээ hэм. Холошье байгаа даа. Түрүүн ерэхэдээ, өлоогүй ошооб. Манай иншэнхи дасангуудай түхэл маягтай байшан хараашалhан байгааб. Хоёрдохёо тэндэхи хүнтэй ерэжэ олоходоо, минии харахада, дасанай ямаршье тэмдэггүй тэбхэр томо байшангые тойрожо хараад лэ бусаа hэмди. Дасан соо гүрэнэй эмхинүүд оршодог байhан аад, тэрэнние нээхэ, мүргэл хэлгые hэргээхэ худэлөөнэй боложо эхилхэдэ, сүлөөлhэн байгаа. Мүнөө Санкт-Петербург ошоходоо, тэрэл байшандаа шэнээр нээгдэhэн мүргэлэй орондо орожо, олонтой хамта сэдьхэлээ ханан хараба, мүргэбди. Дасанай газаа талань үнөөхил зандаа байба. Түрүүн ерэхэдээ олоогүймни гайхалтайшье бэшэ болобо. Юундэб гэхэдэ, монгол, хитад заншалнуудые баримталан баригдаhан Буряад оронойнгоо дасангуудай гадаада түхэлдэ дадашаhан хадаа жэнхэни түбэд маягаар бодхоогдоhон Петербургын (Росси соо гансахан) дасангые абаhаар таниагүймнай үндэhэтэй байгаа hэн.

1990 оной декабрь hара соо эндэ хэдэн лама, хубараг сугларжа, дасан соохние сэбэрлэжэ, арилгажа, арюудхажашье, бүхы түхеэрэлгыень гүйсэд бэлдэжэ, бэлэн болгоhон түүхэтэй байна. Тиин 1991 оной Сагаалганай хурал түрүүшынхеэ эндэ үнэргэгдөө. Тэрэ гэhэнhээ хойшо мүнөө хүрэтэр Санкт-Петербургда Буддын шажантанай хурал удэр бүри болоно.

Майларнич «хуралай удэр hэн. Шэрээтэ лама Данзан Хайбзун Самаев дасандаа үгы байба — нютагаархидайнгаа урилгаар Түнхэнэй дасанда майдарнин хурал үнэргэхэеэ ошоhой гэлсэбэ. Тинмэhээ шэрээтын баруун гар болохо Лувсан Тарчин Ошоров ламатай золгожо, hонирхоhон асуудалнуудтаа харюу абаха аргатай байбаб. Лувсан Тарчин лама дасанай улаасхооронды тэhагые даадаг юм. Борис Дабажапович Дондоков гэжэ хэдэн хари хэлэ мэдэдэг хүн таhагай референтээр худалнэ, хэблэлэй талаар бүхы хэрэгыень бүтэдэг гэжэ ойлгогдоо.

Удэр бүри үглөөнэй 9-hөө 11 час хүрэтэр эндэ хурал хурагдадаг. Нүүгшэд ба юрэ hонирхогшод, аяншалагшад хуралда заабол байдаг. Ехэ-ехэ хуралай болоходо, буряадууд тэндэ олоороо суглардаг гэлсэнэ.

— Нютагhаа холошье hаа, арад зонойнгоо, республикынгаа хүтэлбэринин зүгhөө хайра дэмжэлгыень мэдэржэл байдагбди,—гээд Лувсан Тарчин лама хөөрэнэ. Соёлой министр Н. Ю. Мадуев, арадай артист Ким Базарсадаевтай хамта ерэод ошоо hэн. Сагаалганай хуралай үеэр Лариса Егорова байгаа. Эдэ бэлигтэ артистнууднай зарим концертнүүдэйнгээ мүнгые манай дасангай жасада оруулхаар найдуулаа hэн. Тиихэдэ министрнай танха (зураг) бологлоод ошоо hэн.—гэжэ өмогорхон тэмдэглэбэ.

23 наhатай Лувсан Тарчин лама Түнхэнэй аймагай Жэмhэгэй дунда hургуули дүүрэhэн байна. Хүдөө ажахын институдта ороод, hуража байтараа, сэрэгэй албанда татагдаа. hурахадаа хэды бархэшье hаа, Баяр хүбүүн ажабайдалай далай соо тамаран ябатараа, таабайнгаа тала бариха гэжэ шиидээ hэн. Нагаса эсэгэнь бөөшүү хүн байгаа. Таабайнь дүү хүбүүн Паршан таабай мүнөөшье Түнхэндөө лама hууна ха юм. Баяр лама боложо, ондоо нэрэ абаа hэн.

Петербургын дасанда хубараг болоод, hуража байhан хүбүүд (Захааминай Санага нютагай Цыденов, Түнхэнэй Мондын Базаров болон бусад) түбэд, англи хэлэ шудална, философи, шажанай ном hудар үзэнэ. Буряад hамгатай американец тэдэндэ англи хэлэ заадаг. Тиихэдэ түбэд номоор hайн бэлэдхэлтэй шэрээтэ Данзан Хайбзун Самаев шабинараа олон юумэндэ hургадаг. Хүбүүд бултадаа шэрээтээрээ омогорходог хэбэртэй. «Шэрээтэмнай айхабтар эрдэмтэй хүн. Табан жэлдэ Монголдо, хоёр жэлдэ Индидэ hураhан. Түбэдэй Римбүүшэдэ заалгаhан шуу даа. Гэлэн болоhон ха юм».—гэлдэн, үрдилдэжэ байгаад хоороо hэн. Тэдэнэй хэлээшээр, гэгээн түрэлтэ Далай-ламын шабида заалгаhан, хинди, англи, түбэд хэлэнүүдые мэдэдэг, буряад ламанарай дунда гансахан гэлэн лама гээшэ гэжэ Самаев тухай мэдэбэб.

Хубараг хүбүүдэй эгээл залуунинь 18 наhатай, эгээл наhатайнь 30-тай юм. Тэдэнэр эзлэжээгээр эдеэгээ шанадаг, үдэрэй гүрба дахин хоол баридаг байна. Гарагай дүрбэн амардаг үдэрынь юм ха. Бэшэ үдэрнүүдтэнь хубуд сүлөогүй байдаг. hая эндэ Туваhаа хубарагуд ерэжэ, hураад ошоhон байба.

Петербургын дасан соо хөөрэлдэжэ hуугаар байтарнай, шэрээтын нэрээр Гэгээн түрэлтэ Далай-ламын Түбэй түбэд захиргаанай шажанай болон соёлой департаментын зүгhөө Будлын шажанай философиин болон яряанай түбэд хэлэнэй багшые—65 наhатай эрдэмтэ лама Жамьян Пензце (Урда Индиhээ) гэдэгэй ниншэ эльгээгдэхэ болоhон тухай сахилгаан мэдээсэл ерэжэ, бултыемнай баярлуулба.

Россин империин нинслэл хотодо Буддын шажантанай мүргэл хэжэ байха дасан барюулха асуудал 2 дугаар Николай хааналр шиндхэгдэжэ, юрэнхы дээрэнь Агван Доржиевай хүтэлбэри доро баригдаhан баян түүхэтэй дасанда шажан мүргэлэй, зоной түлөө худэлжэ байха гээшые нэрэ хүндын хэрэг гэжэ тоолохоор байна даа.

В. ТОКТОХОЕВА.

АВТОРhАА: Тэндэ худэлжэ байгшадай гүйлтаар удаадахи мэдээсэлнүүд хэгдэбэ. Дасанда хүн бүхэн илгаагүй орожо болохо. Үглөөнэй 9-hөө 11 саг хүрэтэр удэр бүри уншалга хэгдэдэг. Асуудалай телефон (812) 239-13-41. Тоосооной счет гэбэл: Буддын шажантанай Ленинградай бүлгэм. 27000701079 МФО 171199 АО «Санкт-Петербургын Банк», Приморско таhаг.

АЖАХЫДАА ТУhАЛНА

Шигаевска дунда hургуулиин hурагшад зундаа, намартаа ургаса хуряалгын, тэжээл бэлэдхэлгын халуун хаhада нютагайхидтаа хаба соогоо туhалдаг заншалтай юм. Энэ жэл hургуулиин ахалагша классай hурагшад үйлэдбэриингөө практикые ажахын фермэ дээрэ, үбhэ хуряалгын звенодо, нютагай хүүгэдэй саадта худэлжэ гараа. Зариманнинь куузику харуулhалаа, бог ногооень түүгээ.

Ахалагша классайхидай жэшээе даган, 7-8-дахи классуудай hурагшад hайн дурааараа куузику тариhан поли дээрэ худэлхэсэ гараба. Оксана Сороковикова, Коля Быков, Сережа Киреев, Надя Копева, мүн бусад түрэл «Творогов-ский» совхоздоо туhалха гэжэ шиидээ. Аха зондо туhалхаhаа гадна, hайнаар худэлжэ, үндэр ургаса хуряабал, салин хулhэ абаха болоно ха юм. Харин мүнөө, бүхы юумэнэй хэмгүй үнэтэй болоод байhан сагта, хүүгэдэй худэлжэ олоhон мүнгэн түрэлхидтэнь туhа нэмэри боложо үгэнэ ааб даа.

Л. ЧЕРКАШИНА.
Кабанскын район.

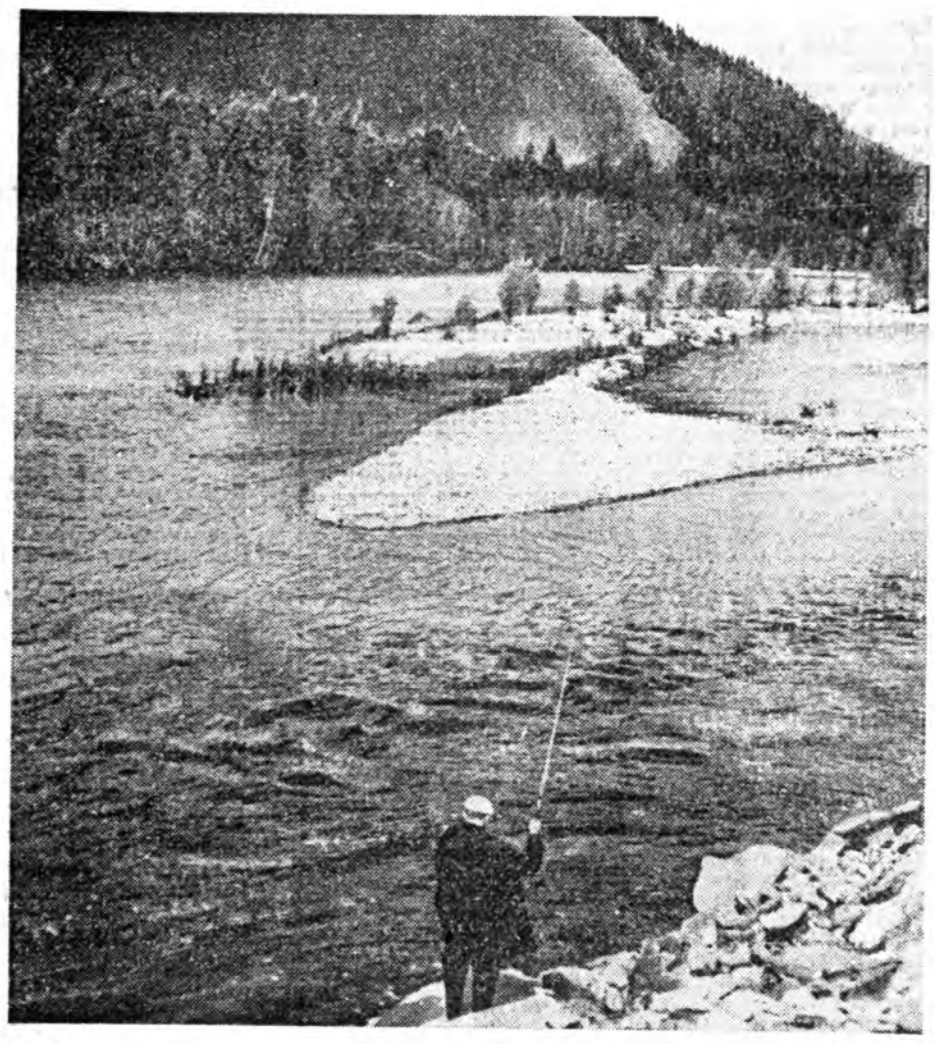

«Буряад үнэн-92»

ТЫЛ ДЭЭРЭ.

Б. ЖАМЬЯНОВАЙ фото.

КРИМ-ПРЕСС: мэдээсэл

БУЛТЫЕНЬ АЛАХАБ ГЭhЭН ААД...

Ростовско областнин УВД-дэ hүнэ хонходоhон эрэ хүн зэр зэбсэг, наркотигуудые эриhэн байна. Тэдэнние үгөөгүй hаатнай, баряад байhан хүнүүдээ хойно хойноhоонь алахаб гэжэ хэлээ.

Милици хонходоhон хүнэй телефон мэдэжэ абаад, тэрэ дары гэртэнь ошоо hэн. Хаанашье ажалладаггүй, 24 наhатай хүнэй 5 дабхар гэртэ мүнлэ «Түргэн туhаламжын» ба «Горгазай» машинануд ерээ hэн. Хэрэгтэй боложо магадгүй байгаа бшуу.

Гэрэй эзэн hамгандань айлшалжа ерэhэн 3 басагадые хүсөөрөө баряад байгаа. Милициин худэлмэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэсэ тэрэ огто арсаба. Тиимэhээ байрадань хүсөөрөө орохо гэhан шинлхэбэри абтаа hэн. Ерэhэн зоной нэгэниинь аргамжаар гэрэй орой дээрэ гараад, сонхо руунь hүрэжэ ороо hэн. Бусад хоёрынь балконhоо орожо ерээ. Гэрэй ээзэнэй hүхэ баржа үрдеэгүй байхадань милициин худэлмэрилэгшэд тэрэнние абажа шадаа.

АРХИ НАЙМААЛХА ГЭЭШЭ АЮУЛТАЙ

Самарын дэлгүүр дээрэ милициин малгайнуудай харагдан сасуу архи худалдадаг хүнүүд ниншэ тиишээ гүйлдэшоо hэн. Үсөөхэн лэ хүн архи худалдахэ зүбшөөлөө харуулха аргатай байгаа бшуу. Тиигэжэ архи ба ивэ үнэтэйгөөр худалдагшадтаа тэмсэл эхилээ.

Май hарада олохон зон нормынгоо нэгэ шэл архи абажа шадаагүй. Тиигэбэшье үглуу бүхэндэ 3 дахин үнэтэй сэнгээр архи хайрсагаар хуваалдана. Июнийн 1-hээ архинин үнэтэй болоходо магазинуудташье тэрэ элбэгжээ. Тоэд архи худалдагшад хуушан сэнгээр абаhан архиа мүнөө худалдаhан зандаа.

Июнийн эсэс багаар милициин зүбшөөлгүйгөөр архи худалдаhан 200 шахуу хүниие бариhан байна. Тэдэ булталаа 22 мянган, харин худалдаа наймаанай предприятинууд 45 мянган түхэриг яла түлхэ болоо. Зүбшөөлгүйгөөр архи худалдажа байтараа дахяад баригдаа hаа, хоёр дахин ехэ яла түлхэ болоно. Элэ хэмжээнүүдэй ашаар хотын гудамжанудта гуримтай болохо, харин городой бюджедтэ 9 миллион түхэриг нэмэри ороно.

БЭЕЭ БООЖО АЛАБА

Ленск хотоhоо ерэhэн милициин капитан Ульяновскын түбэй талмай дээрэ бэеэ боожо алаа. Яхадhаа Волго хүрэтэр нүхэртеэ ерэhэн 48-тай энэ хүн Ульяновска заводой үнэгэн автомобиль-вездеход худалдажа абаха hанаатай hэн. 500 мянган түхэриг абажа ябаа. Машина абахадань туhалхабди гэhэн нэгэ кооперативай худэлмэрилэгшэдтэ мүнгэтэй ябаhан тухайгаа хөөрөө бэлэй. Тоэд машинаяа абажа үрдеэгүй.

Урда удэрынь Яхадhаа ерэhэн хоёрые хэдэн хүн баринжа, нюур руунь газ сасаад, нүхэрынь тархи руунь хүндэ юумээр сохижо унагааhан hуулээр, мүнгыень буляагаад тэрьедэшоо hэн.

Хэдэн часай үнэрhэн хойно машина абахаяа ерэhэн энэ хүн бэеэ боожо алаа. Тонуулhан тухайгаа Ульяновскын милицидэ юундэ дуулгаагүй гээшэб гэжэ гайхамаар. Гадна нютагай милиции тоногшодые уданшьегүй баряа ха юм. Тэдэнэй хоёрынь айлшадта машина абахадань туhалхабди гэжэ найдуулhан кооперативай худэлмэришэд байгаа.

ФЕРМЕРНҮҮД ЗЭБСЭГТЭЙ БОЛОХОНЬ

Оренбургын бухы фермернүүд (бүхыдөө 2500 гаран) hаяар буутай болохонь. Областнин фермернүүдэй эблэлдэ 3000 буу абаха тухай саарhан ерэhэй. Тиигэжэ фермернүүдэй эд зөөри найдамтайгаар хамгаалагдаха болоно. Харин таргашынь хэмжээн хэнэйшье hанаа зобооногүй. Нэгэ буугай 8.500 түхэриг байгаа hаань, бүхыдөө бүхэроссин фермернүүдэй жасаhаа 25,5 миллион түхэриг таргашалагдаха болоно. Тоэд гол шухалань—фермер буу үргэлөөд ябаха болоно бшуу. Гэбэшье hаяын сагта элэ буунуудынь хэрэгтэй, хэрэггүйшье газарта hүрэжэ магадгүй бэшэ аал? Фермернүүдэй энэ hонин тухай дуулаhан колхозуудай гэщүүд ба совхозуудай худэлмэришэд баhа буу эринэ... Бидэ юугээрээ дутуу зонбибди?

(ИТАР-ТАСС).

ТОБШОХОНООР

ЬУР ХАРБАЛГА. СНГ-гэй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн сентябрнин 3-да Орел хотодо эхилхэнь. Россин суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, манай республикын бэлигтэй бэрхэ харбагшад—улаасхооронды классай спортын мастер Валерий Лысенко, спортын мастернууд Жанна Тухалева, Намжил Шугукова гэгшэд энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадахаяа ошобо.

* * *

Ьур харбалгаар Россин түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн сентябрнин 10-да Орел хотын түбэй стадион дээрэ үнэргэгдэхэ. Улаасхооронды классай спортын мастернууд Валерий Лысенко, Валентин Дарханов, спортын мастернууд Маюр Ринчиндоржиев, Саян Жалсараев, Гэрэлма Эрдынеева, Владимир Мадасов болон бусад энэ мүрысөөндэ хабаадахыч тула hонилго бэлэдхэл хэжэ байна.

ФУТБОЛ. Клубай командануудай дунда футболоор республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй хоёрдохи дүхэригэй нааданууд үгрэлжэлhоор. Эндэ нёдондо жэлэй чемпион «Мотор» команда 26 очкотой болоод, түрүүлжэ ябана. Транспортын «Локомотив» 23 очкотойгоор хоёрдохи hуури эзэлнэ. ЛВРЗ-гэй спортын клуб тэдэнэрhээ 1 очкогоор гартапа. Хоёрдохи дүхэригэй нааданууда Закаменскын «Металлург» командa байдалаа улам hайжаруулжа, 19 очкотойгоор табадахи hуурида гараба. Эндэ тэдэнэр Улаан-Удын прибор бүтээлгын нэгэдэлэй командые 4:2 тоотойгоор шүүhэн байгаа.

ЬУР ХАРБАЛГА. Эрэмдэг хүнүүдэй дунда Олимпиин нааданууд сентябрь hарын тэн багта Испаниин Барселоно хотодо үнэргэгдэхэ юм. СНГ-гэй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, энэ ехэ нааданда хабаадахаяа Буряад ороной түлөөлэгшэ — спортын мастер та-кандидат Амгалан Пурбуев Москва ошожо, арбаад хоногой hуралсал hонилгодо хабаадахань.

Манай корр.

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

Мүнөөдэр— Эрдэм hуралсалай үдэр. Шагналнууд. Амаршалнабди!

Официальна таhаг. Буряад Республикын 1992 оной бюджетнэ байгуулалта тухай тогтоол.

Арадай соёл. Сно заншал, hайндэрнүүд. Зугаа наадан. «Буряад түрэ найр» — М. Данчиновагай статья.

«Хүн. Общество. Баяр заншам. Тахал» — Е. Сугиновагай статья.

Мүнөөдэрэй шухала асуудал. «Буряад Республикын үндэhэ яhанай — гүрэнэй байгуулалта: бодото байдал ба ерээдүй» — юридическэ эрдэмэй кандидат С. Босхоловой статья.

Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

ҮЛТЭНЭГ ҮБhЭ СУГЛУУЛhАНАЙ ТҮЛӨӨ

Жэл бүри орон соомнай «Мак» гэжэ нэрэтэй кампани үргэн дэлисэтэйгээр үнэргэгдэдэг. Энэ хадаа талада, поэлдо ургаhан үлтэнэг, улhин үбhые үгы хэхэ гэhэн худэлмэри юм. Энэ үбhэнhөө зарим зон наркотическа бодосуудые абадаг гээд мэдээжэ. Иигэжэ хороо, зоной толгойе эрьюулхэ эгээл муу муухайнуудай нэгэн тараагдана. Зариманнуул энээгээр баяжахые hэдэдэг. Тиимэhээ наркотик суглуулагшадтай, үйлэдбэриилэгшэдтэй, тэмсэл манай ажалай гол зүйл болоно.

Республика дотор нюуниин 20-hоо энэ ябуулга эхилээ юм. Иигэжэ хоёр hарын туршада үлтэнэг үбhэ суглуулhан, хадагалhан 250 хүн баригдаа, 750 килограмм марихуана тэдээнhээ абтаа. Республикынай 25 районой 16-дань үлтэнэг үбhэн ургажа, арбаад гектар талмай бүхыдөө эзэлнэ гээшэ. Заримдаа гэмтэд нэгэ газарта «склад» мэтэ юумэ байгуулжа, суглуулhан наркотигуудаа hүүлдэнь үбэлдөө абашахые орхино. Бидэнэр инмэ складуудые мүн лэ олоhон гэжэ hанана. Аршаанскhаа, Эрхүүhээ, Шэтэhээ, Красноярска, Приморнин хизаарнуудhаа, Сахалинhаа ерэhэн «гастролёрнууд» олоор баригдана. Наркотигой түлөө ябаhан зонние бариха даабаритай бүлэгүүд район бүхэндэ байгуулагдажа, урагшатайгаар худэлнэ. Жэшээнь, ганса Сэлэнгын райондо хоёр hарын туршада 54 хүн наркотигуудые бэлэдхэжэ байтараа баригдаба.

Гадна мак нюусаар таридаг зонние элирүүлхэ, тэрэ үбhыень үгы хэхэ гэhэн зорилготой hара соносхогдонхой. Мүнөөдөө 1 тонно 300 килограмм энэ наркотическа бодос элирүүлэгдэжэ, үгы хэгдэнэй.

Уголовно кодексын 224-дэхи статьягай ёноор, наркотик бэлэдхэдэг, хадагалдаг зон арбан жэл хүрэтэр хугасаада сүлөө эрхэеэ хаhагдахаар хараалагданхай.

Нэгэ хэды жэшээнүүдые дурдамаар. Август hарада Ангарск хотоhоо С. Л. Адагтеня А. С. Волочин хоёр Тарбагатайн район руу ерэжэ, үлтэнэг үбhэ гартаа үрэжэ, турхижэ ябаhаар баригдаа. Нэгэнhээнь 1,5 грамм, нүгөөдэhөөнь 1,2 грамм гашиш абтаа. Эдэнэр уголовно харюусалгада хабаадуулагдаа. Загарайн районой Шулуута нютагта ажаhуудаг А. Н. Шангин 1,5 грамм наркотическа бодос суглуулаад, мүн лэ зэмэсэ амсахань.

М. РОГОВ.
республикын МВД-гэй худэлмэрилэгшэ.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ:
ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б. М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э., ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ Б. Ц.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнуудэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэл болон редакцийн ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000. Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ. 23 «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакцийн телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таhагууд: соведуудэй худэлмэрийн бэ нинтын эмхинуудэй —2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа—2-64-36, (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон hургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олонитын худэлмэрийн ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; сршуулгын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай)—2-35-95, манай корреспондент: Агинскда—3-45-94,
Буряад Республикын Министрнуудэй Советэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-54-54, касса—2-56-62.

Газетэ жэлдэ 260 дахин гараха. Хэблэлэй 2 хуудаhан хэмжээтэй. Газетын индекс 50901. Тираж 7 500. Хэблэлдэ үшаагдаhан саг: 23.55.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба олон мэдээсэлгын министерствын республиканскэ поографида газета барлагдан хэблэгдэбэ. Директорэйнь телефон 2-40-45